

FT27

Türkiye’de Çocuk Sağlığı Hemşireliği Uygulamalarında Oyun Terapisinin Kullanımı: Literatür İncelemesi

Hatice YUMRU¹, Şerife KOÇ²

¹Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği, Yüksek Lisans Öğrencisi, Karaman

²Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Karaman

Amaç: Çocuklar için yaşamın temel kaynağı olan oyun çocuğun işi oyuncak ise en önemli araçtır. Bu yüzden çocuk sağlığı hemşireliği uygulamalarında bakımın önemli parçalarından biri haline gelen oyun terapisi çocuğun tüm yaşam dönemlerinde ve yaşadığı tüm sorunlarda kullanılabilecek en iyi uygulamalardandır. Hemşireliğin sanatsal yönünü destekleyen oyun terapisi hemşirelikte noninvaziv bir rahatlatma tekniği olarak kullanılmaktadır. Bu sistematik derlemenin amacı; Türkiye’ de çocuk sağlığı hemşireliği alanında oyun terapisi kullanılarak yapılan araştırmaların incelenmesidir.

Yöntem: Tanımlayıcı tipteki çalışmada; Türkiye’de çocuk sağlığı alanında oyun terapisi kullanılarak yapılan 2005-2019 yıllarında yayınlanmış, tam metnine ulaşılabilen hemşirelik araştırmaları örnekleme oluşturmuştur. Araştırmalara Temmuz-Ekim 2019 tarihleri arasında Pubmed, Ulakbim, Türk Medline, Ulusal Tez Tarama Merkezi veri tabanlarında Türkçe “Türkiye, hemşirelik, oyun terapisi, çocuk sağlığı”; İngilizce “Turkey, nursing, play therapy, child health” anahtar kelimelerle tarama yapılarak ulaşılmıştır. Öncelikle başlık/özeti incelenen araştırmaların dahil edilme kriterlerine uygunluğu veri kontrol formu ile değerlendirilmiştir. Geleneksel derlemeler, geçerlik-güvenirlik araştırmaları ve tam metnine ulaşamayan makaleler çalışmaya dahil edilmemiştir.

Bulgular: Türkiye’ de 2005-2019 yılları arasında hemşireler tarafından oyun terapisi kullanılarak yapılmış 11 çalışmaya (5 doktora ve 6 yüksek lisans tez çalışması) ulaşılmış olup yalnızca birkaçı uluslararası araştırma makalesi olarak yayınlanmıştır. Araştırmaların %27,3’si yarı deneysel, %54,5’i deneysel, %18,2’si niteliksel-niceliksel (karma) türde yürütülmüştür. Çalışmaların 9 (%81)’u hastane ortamında, 2 (%19)’ si hastane dışı ortamda uygulanmıştır.

Sonuç: Birçok çalışma ile oyun terapisinin hemşirelik uygulamalarında etkinliği kanıtlanmış olup bakımın her evresinde kullanılabilen önemli etkileri olan bir uygulamadır. Hemşireler tarafından oyun terapisi uygulamaları sadece hastane ortamında değil, hastane dışında da uygulanmalıdır. Hastanelerin çocuk bölümlerinde çocukların oyun oynayabilecekleri bir ortam sağlanmalı, her yaş grubuna hitap edecek şekilde düzenlenmeli ve uygun oyuncaklar ile desteklenmelidir. Hemşirelere oyun terapisi eğitimleri verilerek oyun terapisinin önemi ve faydaları vurgulanmalıdır. Ülkemizde çocuk sağlığı hemşireliği uygulamalarında oyun terapisinin kullanıldığı çalışmalara rastlanmış olsa da daha fazla sayıda kanıt temelli deneysel çalışmaların artırılarak çocuk sağlığı hemşireliği uygulamalarının ve bilimsel literatürün geliştirilmeye ihtiyacı vardır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, hemşirelik, oyun terapisi, çocuk sağlığı

GİRİŞ

Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği, yenidoğan döneminden ergenlik döneminin sonuna kadar tüm gelişim dönemlerini kapsayan, çocuk ve ailesini bakımın merkezine koyarak birincil, ikincil ve üçüncül sağlık hizmeti sunan hemşirelik alanıdır (1). Oyun terapisi çocuğun tüm yaşam dönemlerinde yaşadığı sorunlarda kullanılabilir en iyi uygulamalardandır. Oyun Terapisi; “Oyunun çocukların kendilerini ifade etmede doğal bir araç olduğu gerçeğine dayanmaktadır. Yetişkin terapisinin bazı türlerinde olduğu gibi, kişinin sorunlarını anlatmasına benzer olarak, oyun terapisi de çocuğa sorunlarını ve duygularını oynayarak dışa vurması için verilen bir fırsat.” olarak tanımlanmaktadır (2,3). Oyun terapisi hemşireliğin sanatsal yönünü güçlendirmekte ve hemşirelik uygulamaları içerisinde noninvaziv bir rahatlama tekniği olarak kullanılmaktadır (4).

Çocuk hemşireliğinde hastane ortamında bulunan çocuğun oyuna yönlendirilmesi profesyonel bakımın bir parçasıdır ve tedavi işlemleri oyunla birleştirilirse çocuğun işlemleri tolere etmesi kolaylaşmaktadır. Hastanede hemşirenin kontrolünde olan her şey bir oyuncak olabilir. Tedavide kullanılan araçları çocuğun oynamak için eline alması uygulanacak olan işlemlere adaptasyonunu ve hastanede yatmaya karşı duygu ve düşüncelerini ifade etmesini sağlar (5). Çocuğun hastane ortamında bulunması çocukta korku, anksiyete, stres, kızgınlık, öfke, kontrol kaybı hissi gibi birçok olumsuz duyguya neden olmaktadır. Çocukta görülen hastaneye yatışın olumsuz etkilerin azaltılmasında, çocuk ve sağlık çalışanı arasındaki ilişkinin kurulmasında, hastaneye yatan çocuklarda görülen anksiyete düzeylerinin ve olumsuz duygularının azaltılmasında etkili bir yöntem olan oyun terapisinin, çocukların hem fiziksel hem duygusal yönden rahatlayarak iyileşme sürecini kısalttığı bildirilmektedir (3,6,7,8,9,10). Oyun terapisi hastanede yatan çocuklarda hemşirelik bakımı sunumunda ayrıca hemşirenin bakım girişimlerinin kolaylıkla uygulanmasında, bütüncül ve kaliteli bir bakımı verilmesinde etkilidir (5,11). Hastaneye yatan iyilik hali bozulmuş çocuklar üzerinde yapılan bir araştırmada oyunun bilişsel, duyuşsal ve sosyal yönden iyilik halleri için gerekli olduğu sonucuna varılmıştır (12). Bu nedenle çocuğun dünyası olan oyunun hemşirelik uygulamalarında kullanımı önemlidir. Bu çalışma çocuk sağlığı ve hastalıkları hemşireliği alanında oyun terapisi kullanılarak yapılan araştırmaların incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

YÖNTEM

Tanımlayıcı tipteki çalışmada, Temmuz-Ekim 2019 tarihleri arasında Pubmed, Ulakbim, Türk Medline, Ulusal Tez Tarama Merkezi veri tabanları taranarak çocuk sağlığı alanında oyun terapisi kullanılarak yayınlanmış hemşirelik araştırmaları incelenmiştir. Tarama yapılırken yıl sınırlaması yapılmamış ve ulaşılan çalışmalar 2005-2019 yılları arasında yapılmıştır. Ulakbim ve Ulusal Tez Tarama Merkezi veri tabanında “Türkiye, hemşirelik, oyun terapisi, çocuk sağlığı” kelimeleri, Pubmed veri tabanında “Turkey, nursing, play therapy, child health” kelimeleri tek tek, farklı kombinasyonlarda kullanılarak tarama yapılmıştır. Araştırmalar incelenerek belirlenen kriterler doğrultusunda, değerlendirmeler yapılmıştır.

Araştırmaların çalışmaya alınma kriterleri:

Araştırmanın tam metnine veya özetine online olarak ulaşılabilmesi.

Orijinal araştırma yazısı olması (geçerlik- güvenilirlik yazısı veya derleme olmaması).

Araştırmanın başlık ya da özetinde kullanılan oyun terapisi yönteminin açık bir şekilde belirtilmiş olması.

Araştırmanın çocuklar üzerine yapılmış olması.

Araştırmanın Türkiye’de yapılmış olması.

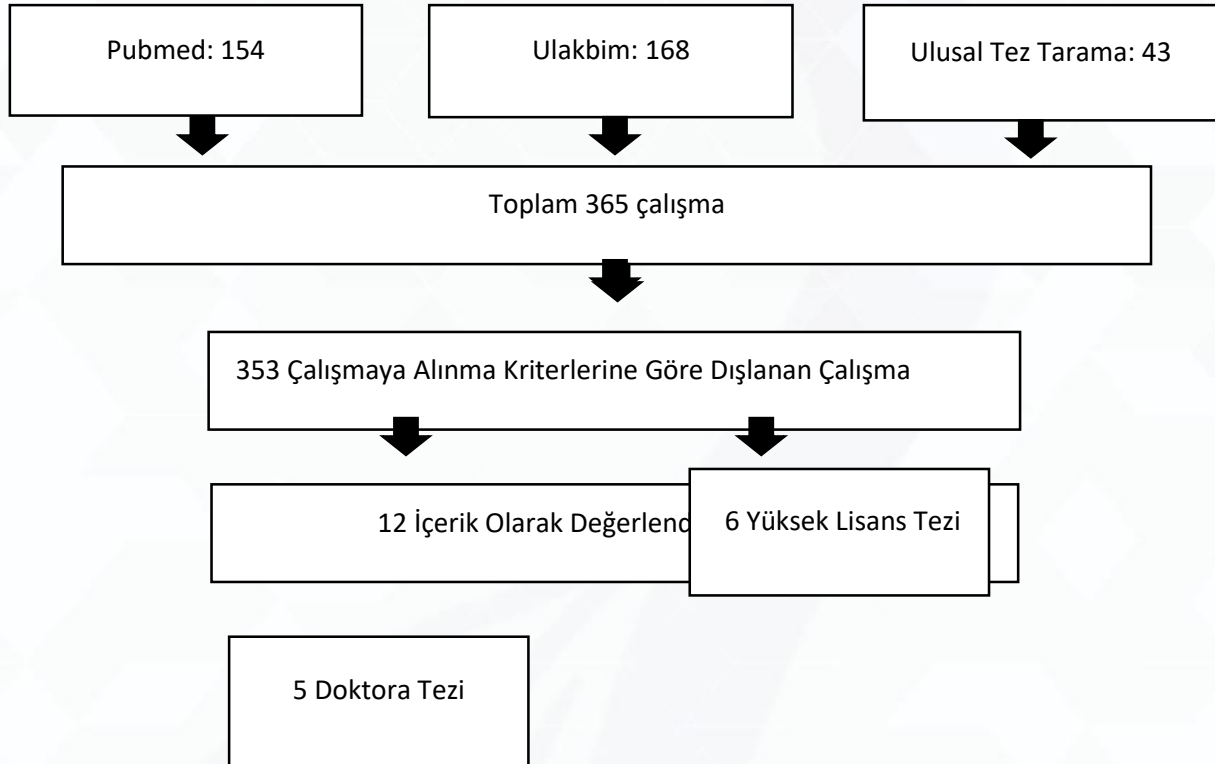
Verilerin Toplanması

İncelenen çalışmalar online veri tabanları üzerinden ulaşıldığı için etik onam alınmamıştır. Çalışmaların incelenme sürecinde hemşireler tarafından çocuklara yönelik oyun terapisi

kullanılarak yapılmış olan çalışmalara ulaşmak için belirlenen anahtar kelimeler ile tarama yapılmıştır. Araştırmaya alınma kriterlerini karşılayan 11 çalışma incelemeye dahil edilmiştir. Öncelikle başlık/özeti incelenen araştırmaların dahil edilme kriterlerine uygunluğu veri kontrol formu ile değerlendirilmiştir. İncelenecek olan çalışmalar yazarı, yılı, araştırmanın sınıfı, tipi, kullanılan oyun terapisi yöntemi ve çalışmanın amacı başlıkları altında araştırmacılar tarafından gözden geçirilmiştir.

Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistikler yöntemler kullanılarak, verilerin sayı ve yüzdeleri dağılımları değerlendirilmiştir.

Şekil 1. Araştırma Akış Şeması

BULGULAR

Çocuk sağlığı ve hastalıkları hemşireliği alanında oyun terapisi ile yapılan çalışmaların özellikleri Tablo 1.' de gösterilmiştir. Araştırmalar incelendiğinde; çocuk sağlığı ve hastalıkları hemşireliği alanında oyun terapisi kullanılarak yapılmış araştırma makalesine rastlanmamış olup (rastlanmış olan makaleler tez çalışmalarından üretilen yayınlardır), 5 doktora tezi, 6 yüksek lisans tezi olmak üzere toplam 11 çalışmaya ulaşılarak incelenmiştir (Şekil 1).

Tablo 1. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Alanında Oyun Terapisi Kullanılarak Yapılmış Çalışmalar ve Özellikleri

Kaynak	Yıl	Araştırmanın Sınıflandırılması	Araştırma Türü	Kullanılan Oyun Terapisi Yöntemi	Çalışmanın Amacı
(13)	2005	Yüksek Lisans Tezi	Yarı Deneysel	Resim Analizi	Daha önce hastane deneyimi olmayan ve hastaneye yatış yapan çocukların hastane algısını belirlemek
(14)	2012	Doktora Tezi	Yarı deneysel	Terapötik Oyun	Ameliyat öncesi uygulanan terapötik oyunun, çocuğun ameliyat sonrası anksiyete, korku ve ağrı düzeyine etkisi
(4)	2013	Doktora Tezi	Yarı Deneysel	Oyun Terapisi (Oyun Hamuru)	Okul öncesi çocuklarda oyun terapisinin sosyal, duygusal, davranışsal becerileri üzerinde etkisi
(7)	2013	Doktora Tezi	Niteliksel-Niceliksel (karma tip)	Çocuk Merkezli Oyun Terapisi	Kanser tanısı alan çocukların benlik etkilenimini oyun kullanarak ortaya koyma
(15)	2013	Doktora Tezi	Niteliksel-Niceliksel (karma tip)	Hastane materyallerinin oyuncakları	Hastanede yatan 8-12 yaş arası çocuklarda hastanede yatma süreciyle baş etmede oyun temelli hemşirelik girişiminin geliştirilmesi
(16)	2015	Yüksek Lisans Tezi	Deneysel	İnteraktif Terapötik Oyun Eğitim Programı	Ameliyat öncesi uygulanan İnteraktif Terapötik Oyun Eğitim Programının, çocuk ve annenin ameliyat sonrası anksiyete düzeyine etkisi
(17)	2018	Yüksek Lisans Tezi	Deneysel	Oyun Terapisi	Okul öncesi çocuklarda oyun terapisinin ayrılık kaygısı üzerine etkisi
(18)	2018	Doktora Tezi	Deneysel	Hastane materyallerinin oyuncakları	Kanserli çocuklarda invaziv girişim ağrı yönetimi
(19)	2018	Yüksek Lisans Tezi	Deneysel	Terapötik oyun	7-12 yaş arası çocuklarda periferik damar yolu açma işlemi öncesinde kullanılan terapötik oyunun korku ve anksiyete düzeyine etkisi
(20)	2019	Yüksek Lisans Tezi	Deneysel	Oyun Terapisi (Oyun Hamuru)	Çocuklarda dental korkuyu azaltmada oyun hamuru ile verilen eğitimin etkisi

(21)	2019	Yüksek Lisans Tezi	Deneysel	Terapötik Oyun	8-12 yaş arası çocuklarda ameliyat öncesi dönemde terapötik oyun ile verilen eğitimin anksiyete ve korku düzeylerine etkisi.
------	------	--------------------	----------	----------------	--

Araştırmalar 2005-2019 tarihleri arasında yapılmış olup, son yılında çocuk sağlığı ve hastalıkları hemşireliği alanında yapılan çalışmalarda oyun terapisi kullanımı artmaya başlamıştır. Araştırmaların %45,5'i doktora tezi, %54,5'i yüksek lisans tez çalışmasıdır. Araştırmaların %27,3'si yarı deneysel, %54,5'i deneysel, %18,2'si niteliksel-niceliksel (karma tip) türde yürütülmüştür. Araştırmaların %81'i hastane ortamında, %19'u hastane dışı ortamda yürütülmüştür (Tablo 1).

TARTIŞMA

Çocuk sağlığı hemşireleri tarafından oyun terapisi ile yapılan çalışmaların incelendiği bu araştırmada sonucunda Türkiye'de oyun terapisi kullanım oranının düşük olduğu görülmüştür. İncelenen çalışmaların tamamının lisansüstü çalışma olarak yapıldığı görülmektedir. Deneysel, yarı deneysel ve niteliksel-niceliksel (karma tip) olarak yürütülmüş olan çalışmalarda oyun terapisinin kuramsal çerçevesi açıklanmış olup çalışmaların bu doğrultuda yürütüldüğü görülmüştür. Çalışmaların sonuçları incelendiğinde; hemşirelik uygulamalarında kliniklerde ve klinik dışında uygulanan oyun terapisi yönteminin pek çok alanda etkili olduğu görülmüştür.

İnvaziv girişimler için kullanılan materyallerden oluşan oyuncaklar ile oyun oynamanın kanserli çocuklarda invaziv girişim ağrısını azalttığı (18), çocuklarda periferik damar yolu açma işlemi öncesinde uygulanan terapötik oyunun anksiyete korku ve kaygıyı azaltmada etkili olduğu (19), çocuklarda dental korkuyu azaltmada dişçi setinden oluşan oyun hamuru ile verilen eğitimin dental korkuyu azalttığı (20), ameliyat öncesi dönemde uygulanan terapötik oyunun çocuğun ameliyat sonrası anksiyete, korku ve ağrı düzeyine etkisini saptamak amacıyla gerçekleştirilen bir çalışmada (14) ise terapötik oyunun ameliyat sonrası anksiyete ve korkunun azaltılmasında etkili olduğu ancak ağrıya etkisi olmadığı saptanmıştır. Oyun terapisinin okul öncesi çocuklarda sosyal, duygusal, davranış becerileri arttırmada ve anaokulunda eğitim gören okul öncesi çocuklarda ayrılık kaygısını azaltmada etkili olduğu belirtilmiştir (4,17).

Çalışmaların çoğu hastane ortamında gerçekleştirilmiş olup oyun terapisinin ameliyat sonrası korku, anksiyete ve ağrının yönetiminde, sosyal, duygusal ve davranışsal becerilerin artırılmasında, benlik kavramının ortaya çıkarılmasında, hastane algısının belirlenmesinde, ayrılık kaygısının azaltılmasında, hastane korkusuyla baş etmede, invaziv girişimlerde korku ve anksiyetenin azaltılmasında, invaziv girişim sonrası ağrının yönetiminde ve dental korkuyu azaltmada etkin olduğu sonucuna varılmıştır (4,7,13,14,15,16,17,18,19,20,21). Birçok çalışma ile oyun terapisinin hemşirelik uygulamalarında etkinliği kanıtlanmıştır. Ancak ülkemizde hemşirelik uygulamalarında oyun terapisinin kullanıldığı çalışmalar vardır ancak farklı alanlarda ve uygulamalarda oyunun gücü ile ilgili literatürün geliştirilmeye ihtiyacı vardır. Hemşirelik uygulamalarında kliniklerde ve klinik dışında pek çok alanda etkili bir yöntem olan oyun terapisi sadece hastane ortamında değil okullarda, çocuk esirgeme kurumlarında, evde bakım verilen çocuklar, kronik hastalığı olan çocuklarda ve engelli çocuklarda da uygulanabilir (3,4,22).

Çalışmada belirlenen anahtar kelimelerle tarama yapılması ulaşılan yayın sayısını sınırlandırmaktadır. Çalışmaların tamamının lisansüstü tez çalışması olması ve çoğunun yayınlanmamış olması yapılan çalışmaların sonuçlarının uluslararası literatürde yer bulamamasına neden olmaktadır. Bu açıdan bu çalışma, tez çalışmalarının yayına dönüştürülmesinin ne kadar önemli olduğuna bir kez daha dikkat çekmektedir.

SONUÇ

Oyun terapisi, hemşirelik bakımının her evresinde kullanılabilen önemli etkileri olan bir uygulamadır. Çocuk hemşireleri oyun terapisini başta iletişim aracı olmak üzere bakım ve tedavi uygulamalarında kullanması gerekir. Oyun terapisi hem hastane ortamında hem de hastane dışında birçok alanda uygulanmakta olup yaş ve bilişsel gelişimine uygun olan yöntemleri tüm sağlık çalışanları bilmeli ve uygulamalıdır. Hastanelerin çocuk bölümlerinde çocukların oyun oynayabilecekleri bir ortam sağlanmalı, her yaş grubuna hitap edecek şekilde düzenlenmeli ve uygun oyuncaklar ile desteklenmelidir. Sağlık çalışanlarına oyun terapisi eğitimleri verilerek oyun terapisinin önemi ve faydaları vurgulanmalıdır. Çocuğa ve hemşireye faydaları göz önüne alınarak her alanda oyun terapisinin kullanılması önerilmektedir. Araştırmalarda; araştırmanın amacına, tasarımına, örneklem grubuna ve maliyet etkinliğine uygun oyun terapisi yöntemlerinin seçilmesi gerekmektedir.

Bu araştırmanın sonucu hemşirelik literatüründe oyun terapisinin kullanım alanlarını ortaya koyması, oyun terapisinin etkili olduğu uygulamaların belirlenmesi ve bundan sonra yapılacak olan hemşirelik araştırmaları için bir kaynak olarak yararlı olabileceği düşünülmektedir.

Kaynaklar

- 1 [Yüzer, S., Alıcı, D. ve Yiğit, R., 2008. *Pediatric Hemşireliğinin Roller ve Fonksiyonları Ölçeğinin Uygulanmasının Geliştirilmesi: Güvenilirliği ve Geçerliliği*. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 11\(4\), 19-29.](#)
- 2 [Bekeç, M., 2018. *Deneyimsel Oyun Terapisinin Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Tanısı Olan 6-11 Yaş Arasındaki Çocukların Duygu ve Davranışları Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uygulamalı Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.](#)
- 3 [Yayan, E. H. ve Zengin, M., 2018. *Çocuk Kliniklerinde Terapötik Oyun*. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 7\(1\), 226-233.](#)
- 4 [Sezici, E., 2013. *Okul Öncesi Çocuklarda Oyun Terapisinin Sosyal Yetkinlik ve Davranış Yönetimine Etkisi*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.](#)
- 5 [Caleffi, C. C. F., Rocha, P. K., Anders, J. C., Souza, A. I. J. De, Burciaga, V. B., ve Serapião, L. Da S., 2016. *Contribution of Structured Therapeutic Play in A Nursing Care Model for Hospitalised Children*. Revista Gaucha De Enfermagem, 37\(2\), 1-8.](#)
- 6 [Kıran, B., Çalık, C. ve Işık Esenay, F., 2013. *Terapotik Oyun: Hasta Çocuk İle İletişimin Anahtarı*. Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi, 2\(123\), 1-10.](#)
- 7 [Manav, G., 2013. *Kanserli Çocuklarda Oyun Temelli Hemşirelik Modeli*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.](#)
- 8 [Koukourikos, K., Tzehe, L., Pantelidou, P. ve Tsaloglidou, A., 2015. *The Importance of Play During Hospitalization of Children*. Materia Socio Medica, 27\(6\), 438.](#)
- 9 [Li, W. H. C., Chung, J. O. K., Ho, K. Y., ve Kwok, B. M. C., 2016. *Play Interventions to Reduce Anxiety and Negative Emotions in Hospitalized Children*. BMC Pediatrics, 16\(1\), 36.](#)
- 10 [Silva, S. G. T., Santos, M. A., Floriano, C. M. F., Damião, E. B. C., Campos, F. V. ve Rossato, L. M., 2017. *Influence of Therapeutic Play on the Anxiety of Hospitalized School-Age Children: Clinical Trial*. Rev Bras Enferm. 70\(6\), 1244-1249.](#)
- 11 [Li, H. C. W. ve Lopez, V., 2008. *Effectiveness and Appropriateness of Therapeutic Play Intervention In Preparing Children for Surgery: A Randomized Controlled Trial Study*. Journal for Specialists in Pediatric Nursing, 13\(2\), 63-73.](#)
- 12 [Campos, M. C., Rodrigues, K. C. S. ve Pinto, M. C. M., 2010. *Evaluation of the Behavior of the Preschool One Just Admitted in the Unit of Pediatrics and the Use of the Therapeutic Toy*. Einstein, 8 \(1\), 10-17.](#)
- 13 [Şen, D., 2005. *Çocuklarda Hastaneye Yatma Etkilerinin Projektif Yöntem Olan Resim Çizme Yoluyla İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı, İzmir.](#)

- 14 Tural, E., 2012. Ameliyat Öncesi Dönemde Çocuklara Verilen Eğitim ve Terapötik Oyun Yöntemlerinin Çocuğun Kaygı, Korku ve Ağrı Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi. Doktora Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı, İzmir.
- 15 Teksöz, E., 2013. Okul Dönemi Çocuklarda Sanat Temelli Bir Hemşirelik Girişimi. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- 16 Coşkuntürk, A. E., 2015. İnteraktif Terapötik Oyun Eğitim Programının Kalp Ameliyatı Olacak Çocukların Annelerinin Anksiyete Düzeyine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı, İstanbul.
- 17 Yılmaz, Ö., 2018. Okul Öncesi Çocuklarda Oyun Terapinin Ayrılık Kaygısı Üzerine Etkisinin Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Zonguldak.
- 18 Aslan, H., 2018. İnvaziv Girişimler için Kullanılan Materyallerden Oluşturulan Oyuncaklar ile Oyun Oynama Deneyiminin Kanserli Çocuklarda İnvaziv Girişim Ağrısına Etkisi. Doktora Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı, Malatya.
- 19 Derleyen Taşkın, B., 2018. Pediatri Servisinde Yatan Çocuklara Periferik Damar Yolu Açma İşlemi Öncesinde Uygulanan Terapötik Oyun Yönteminin Anksiyete ve Korku Üzerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı, Edirne.
- 20 Uluşık, A., 2019. Dental Korkuyu Azaltmada Oyun Hamuru ile Oynatılarak Bilgilendirmenin Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı, İstanbul.
- 21 Ayan, G., 2019. Çocuklara Ameliyat Öncesi Dönemde Terapötik Oyun ile Verilen Eğitimin Çocukların Anksiyete ve Korku Düzeylerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı, Karabük.
- 22 Epstein, I., Stevens, B., McKeever, P., Baruchel, S. ve Jones, H., 2008. Using Puppetry to Elicit Children's Talk for Research. *Nursing Inquiry*, 15(1), 49-56.